

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ПАВЕЛКІВ КАТЕРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК [378.4:81'243]:316

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ
В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Житомир – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Рівненському державному гуманітарному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
Сейко Наталія Андріївна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри соціальних технологій.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Харченко Сергій Якович,
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
(м. Старобільськ),
завідувач кафедри соціальної
педагогіки;

доктор педагогічних наук, професор
Місечко Ольга Євгеніївна,
Львівський інститут економіки і туризму,
завідувач кафедри іноземних мов;

доктор педагогічних наук, доцент
Безлюдна Віта Валеріївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
професор кафедри іноземних мов.

Захист дисертації відбудеться 29 вересня 2020 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті http://zu.edu.ua/avto_ped.html та в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розіслано 28 серпня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Проблема підготовки фахівців для соціальної сфери є нагальною для людського суспільства з огляду на його інституційну та соціально-статусну диференціацію, соціальну стратифікацію та нагальні соціальні проблеми, пов'язані з розвитком цивілізації. Фахівці соціальної сфери покликані не лише впливати на конкретну соціальну ситуацію окремого клієнта, але й загалом на динаміку розвитку соціуму, реалізацію в ньому принципу соціальної справедливості, державницького підходу до соціального супроводу гетерогенних груп населення.

Теорія та історія розвитку соціальної роботи як професії (Т. Алексеєнко, О. Безпалько, А. Горілий, І. Зверєва, П. Марш, В. Поліщук, С. Харченко та ін.) концентрує увагу на основних етапах, моделях і методах соціального захисту, опіки, благодійності тощо; натомість питання професійної підготовки фахівців, здатних їх реалізувати, стало досліджуватися порівняно недавно. Зважаючи на державний характер соціальної допомоги в Україні радянського періоду, підготовкою спеціально підготовлених фахівців для соціальної сфери не займалися; європейський та світовий досвід такої підготовки Україна стала використовувати після появи в класифікаторі професій спеціальності «Соціальна педагогіка» (1991). У зв'язку з невеликим в історичному контексті періодом існування самої професії постає проблема розробки комплексної методології, методики й технологій професійної підготовки фахівців для соціальної сфери, серед основних аспектів якої важливим є вивчення й використання ними іноземної мови в професійній підготовці та професійній діяльності.

Теорія й практика соціальної роботи стала віднедавна досить актуальним об'єктом дослідження в соціальній філософії, соціології, соціальній психології й педагогіці. Названі галузі знання певною мірою виникли й стали розвиватися завдяки соціальній роботі як окремий прояв й інструмент трансформації соціальної реальності. Нині теоретичні й методичні аспекти соціальної роботи досліджуються Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Ю. Васильковою, Т. Ганслі, І. Зверєвою, А. Капською, Г. Лактіоновою, О. Мюллендер, Д. Уорда, М. Лукашевичем, І. Миговичем, М. Пейн, Т. Семигіною, І. Трубавіною, Л. Тюптею, О. Якубою та ін. У теорії соціальної роботи вчені розглядають її історичні традиції (В. Бех, І. Мигович, Н. Сейко та ін.), сучасний стан (О. Бегаль, К. Джемен, А. Гіттерман, А. Капська, Л. Коваль, І. Зверєва, С. Хлеб'як, Дж. Коутс, М. Грей, М. Пейн, С. Харченко та ін.) та можливі перспективні тенденції (О. Васильченко, О. Горпинич, С. Міллер, Р. Хейворд, Т. Шоу, Т. Семигіна та ін.).

Важливе значення для дослідження мають наукові положення про професійну підготовку фахівців соціальної сфери в філософії та соціології освіти (Г. Брауді, Дж. Дьюї, У. Карр, Ф. Сміт, К. Ясперс та відомі вітчизняні вчені – В. Андрущенко, І. Аносов, Л. Горбунова, В. Кремень, В. Пазенок, М. Романенко, Ю. Терещенко та ін.), наукові розробки представників педагогічної та соціально-педагогічної науки – О. Адаменко, О. Сухомлинської (методологія історико-педагогічних досліджень), С. Вітвицької (методологія педагогіки вищої школи), С. Гончаренка (загальні основи методології педагогіки, педагогічний тезаурус), Б. Коротяєва (теоретичні засади педагогічної науки), О. Локшиної (методологія компаративних досліджень) та ін.). Науковцями вивчаються концептуальні положення неперервної освіти у соціальній сфері (С. Архіпова, А. Гончарук, М. Карпенко, І. Колеснікова, Р. Колишко, О. Лазаренко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Н. Павлик, Л. Сігаєва, Т. Шанскова та ін.); провідні засади теорії та методики професійної підготовки майбутніх фахівців (О. Антонова, О. Вознюк, О. Дубасенюк, В. Ковальчук, Т. Кристопчук, С. Сисоєва та ін.); інноваційні форми, технології й методи забезпечення якості освіти (І. Дичківська, І. Коновальчук, Л. Пильгун, О. Плахотнік, Н. Сейко, О. Удод, Н. Чернуха, Т. Яровенко та ін.); новітні технології професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери (Т. Веретенко, І. Зимня, Н. Коляда, О. Канюк, О. Карпенко, С. Коляденко, В. Кремень, С. Молчанов, Т. Пантюк, Л. Романовська, Ю. Рябова, В. Тименко, С. Ситняківська, С. Харченко та ін.); теоретичні засади іншомовної підготовки фахівців (В. Безлюдна, Т. Борова, М. Кенел, С. Козак, О. Нечипорук, О. Місечко, Н. Микитенко, О. Павленко, Ю. Рибінська, І. Секрет, Д. Хаймс та ін.); сучасні моделі формування іншомовної комунікативної компетентності студентів (Г. Малиновська, М. Прадівлянний, А. Петрова, Н. Сура та ін.) та її структура (Н. Бідюк, Т. Борова, Т. Власюк, В. Галкіна, Р. Гришкова, О. Миколук, О. Нітенко та ін.); проблеми методики й організації навчання іноземної мови в закладах вищої освіти (Т. Варенко, В. Вдовін, Ю. Дегтярьова, Д. Демченко, Р. Мартинова, О. Місечко, С. Ніколаєва, Є. Кміта та ін.).

Водночас системний теоретико-методологічний аналіз проблеми іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери ще не був предметом окремого педагогічного дослідження. Окрім того, аналіз зазначених вище наукових розвідок засвідчив про відсутність науково обґрунтованого системного теоретико-методичного підґрунтя іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету.

Аналіз проблеми іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери свідчить про наявність *суперечностей* між:

- спрямованістю України на забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної вищої школи в умовах глобалізації, євроінтеграції, академічної й професійної мобільності та інертністю системи організації процесу й змісту іншомовної підготовки;

- вимогами до рівня іншомовної компетентності сучасних фахівців на ринку праці та змістом освіти для студентів непрофільних спеціальностей у закладах вищої освіти;

- перспективами розвитку змістового потенціалу іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери та відсутністю відповідної методичної системи її забезпечення.

Необхідність системних досліджень іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; нестача теоретико-емпіричних розробок вихідних педагогічних умов формування відповідної компетентності фахівців немовних спеціальностей; недостатня розробленість сучасних форм і методів її формування зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах комплексної наукової теми «Шляхи оптимізації вивчення іноземних мов на немовних факультетах: професійні стандарти у світлі європейських вимог Болонської конвенції» кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету (державний номер реєстрації 0117U006940). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 26. 12. 2013 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 1 від 28. 01. 2014 р.).

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад, розробці та перевірці ефективності педагогічних умов і методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати теоретичні засади й провідні наукові підходи до проблеми іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

2. З'ясувати сутність та зміст концептів «іншомовність» та «соціальне» в контексті проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету.

3. Розкрити концептуальні засади іншомовної підготовки та структуру іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

4. Розробити зміст і структуру методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету.

5. Спроекувати систему критеріїв і показників оцінювання рівня досліджуваної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

6. Обґрунтувати педагогічні умови іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету.

7. Експериментально перевірити ефективність методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету.

Об'єкт дослідження – іншомовна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади, педагогічні умови та методична система іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету.

Концепція дослідження. Необхідність розробки й упровадження сучасних теорій, моделей, системних методик формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери зумовлена актуальністю проблеми підготовки висококваліфікованого, динамічного, конкурентоздатного фахівця із сформованими знаннями, вміннями й навичками діяльності в полікультурному соціальному середовищі, здатного до постійного саморозвитку, самоосвіти, професійної адаптації в змінних умовах функціонування. Обґрунтована актуальність проблеми іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери, окреслена на цій основі мета, завдання, науково-теоретичні засади, провідні наукові підходи й концепти визначили її розгляд на кількох основних рівнях: загальнофілософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та прикладному. Ієрархія методологічних підходів спричинена міждисциплінарним характером роботи й поєднанням у ній кількох галузей соціально-гуманітарного знання – суто педагогічної, лінгвістичної й соціальної, що відображаються в науковому аналізі й інтерпретації двох провідних наукових концептів – «іншомовність» та «соціальне», а також проекцією названої міждисциплінарності на професіограму соціального педагога / соціального працівника у сучасному українському соціумі.

Загальнофілософський рівень методології об'єднує кілька провідних наукових підходів, що уможливило окреслення ключових концептів досліджуваної проблеми, а також з'ясування сутності й змісту базових понять.

Поєднання концептів «іншомовність» та «соціальне» забезпечило взаємозумовленість теорії й методології дослідження; за допомогою названих концептів визначено методологічні засади педагогічного експерименту, який має міждисциплінарний характер і вміщує когнітивний складник соціального, лінгвістичного й методичного характеру. Концепт іншомовності, в свою чергу, тісно пов'язується в дослідженні з теорією комунікацій, теорією полікультурності та теорією діалогу. Необхідність використання концепта «соціальне» визначається тим, що в процесі розробки методичної системи іншомовної комунікативної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери має враховуватися специфіка професійного тезаурусу та можливостей використання іноземної мови в професійному зростанні фахівців на основі ефективної іншомовної підготовки в умовах освітнього середовища університету.

Системний підхід зреалізований у дослідженні з огляду на цілісний, комплексний, синкретичний характер педагогічних процесів та феноменів, насамперед, ключових концептів – «соціальне» та «іншомовність». Окрім того, системні ознаки мають такі поняття, як «іншомовна підготовка», «соціальна сфера», «модель підготовки фахівців соціальної сфери», «методична система іншомовної підготовки фахівців». Необхідність реалізації *синергетичного* підходу зумовлена тим, що системні об'єкти й процеси наділені нелінійною динамічністю, можливістю досягнення точок біфуркації та формуванням у зв'язку з цим нових станів системи. Унаслідок цього іншомовна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери як системне явище й процес тяжіє до системно-синергетичного окреслення й прогнозування перспектив його розвитку. *Комунікативний* підхід до проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери визначається в дослідженні як загальнофілософський, оскільки ґрунтується на філософії комунікацій, теорії діалогу, теорії комунікативної взаємодії як провідних теоретичних конструктах, що окреслюють навчальну, наукову та фахову комунікацію майбутніх соціальних педагогів / соціальних працівників.

Загальнонауковий рівень методології дослідження представлений в його концепції соціокультурним та аксіологічним науковими підходами, які визначили праксеологічний контекст іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери й окреслили асоціативний ряд практичної іншомовної комунікації на засадах взаємодії, спілкування, життєтворчості, динамічних змін у контексті формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. *Соціокультурний* підхід до іншомовної підготовки названих фахівців відображає співвідношення інституційних та неінституційних зв'язків між соціокультурними явищами й процесами, до яких відносимо й іншомовну

комунікацію в соціальному та професійному середовищі фахівців соціальної сфери. Дихотомія означеної комунікації в соціокультурному контексті визначається тим, що рідномовна та іншомовна підготовка студентів набуває статусу інституалізованої; неформальні іншомовні зв'язки, які спонтанно виникають у майбутніх фахівців завдяки відкритості безпосереднього та віртуального комунікативного простору, в процесі навчання поступово набувають ознак інституційності у вигляді розробленої й упровадженої методичної системи формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців в умовах освітнього середовища університету.

Аксіологічні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери визначають її ціннісні орієнтири, а саме: сукупність мовних цінностей (комунікації, кожної людини як носія певної культури й мови, мовної толерантності як цінності), а також комплекс соціальних цінностей (свободи, гідності, справедливості, толерантності), необхідних для функціонування полікультурного соціуму.

Реалізація *середовищного* підходу іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери характеризується створенням *освітнього середовища закладу вищої освіти* як складника суспільного освітнього простору, що характеризується загальними просторово-освітніми ознаками і має, водночас, власну специфіку, детерміновану можливостями автономії та специфікою суб'єкт-суб'єктних відносин в умовах ЗВО. Провідними складовими освітнього середовища університету визначено нормативно-правову, соціокультурну, соціально-комунікативну, інформаційно-технологічну, матеріально-технічну; до основних принципів функціонування університетського освітнього середовища віднесено системність, холістичність, гуманізм, автономію та соціальну відповідальність.

Конкретно-науковий рівень методологічної основи концепції дослідження вміщує два базові наукові підходи – компетентнісний та діяльнісний. *Компетентнісні* засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери ґрунтуються на ратифікованих Україною загальноєвропейських документах про базові життєві компетентності та мовну освіту особистості й виявляють себе в *загальному* тлумаченні професійної компетентності як обов'язкового результату професійної підготовки фахівця в системі вищої освіти та *частковому* – як його іншомовної компетентності. Іншомовний складник загальної професійної компетентності формується залежно від життєвого досвіду міжособистісної комунікативної взаємодії студентів, загальної ерудиції майбутніх фахівців соціальної сфери, їх здатності до творчості, а також рівня ефективності розроблених й упроваджених у практику навчання в ЗВО спеціальних форм, методів, методик навчання. Означені характеристики процесу формування

іншомовної компетентності реалізуються в різноманітних видах *діяльності* студентів – взаємодії, спілкування, життєтворчості, динамічної зміни в становленні особистості фахівця соціальної сфери. Іншомовна комунікативна діяльність як підґрунтя формування іншомовної комунікативної компетентності об'єднує мотиваційну, цільову та реалізаційну площини, що забезпечують формування названої компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в процесі навчання у ЗВО.

Прикладний рівень методології проблеми іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери виявляє себе в сукупності дослідницьких *методик* та спеціально розробленому *інструментарії* експериментальної частини роботи, що відповідає поставленій меті й основним завданням дослідження. Сукупність означених діагностичних методик (факторний аналіз, експертна оцінка, авторські та адаптовані опитувальники) уможливує належний рівень об'єктивності результатів експериментальної роботи та підтвердження ефективності методичної системи формування іншомовної компетентності майбутніх соціальних педагогів / соціальних працівників.

В основу дослідження покладено **загальну гіпотезу**, згідно з якою рівень іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери зростатиме при впровадженні в процес професійної підготовки в освітньому середовищі університету спеціально розробленої методичної системи формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, що забезпечується реалізацією низки педагогічних умов: орієнтованість на індивідуальну мотивацію професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; узгодженість професійної підготовки з соціальними запитами та актуальними тенденціями; забезпечення міждисциплінарності іншомовної підготовки студентів; забезпечення індивідуальної траєкторії вивчення студентами іноземної мови з урахуванням їхніх кар'єрних планів та домагань; включення неформального освітнього компоненту в процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

У процесі дослідження використано комплекс **методів**, які відповідають меті й завданням дослідження, а саме:

теоретичні: аналіз філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної, історичної літератури з метою обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження; порівняння й узагальнення теоретичних основ організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців та систематизація досвіду формування іншомовної компетентності фахівців соціальної сфери; синтез, моделювання для розробки методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету;

емпіричні: факторний аналіз педагогічних умов іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, експертне опитування науково-педагогічних працівників та фахівців соціальної сфери щодо ролі іншомовної компетентності в процесі професійного зростання; педагогічний експеримент з метою вивчення ефективності авторської методичної системи; анкетування, тестування, спостереження, аналіз продуктів діяльності для діагностики рівня іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери;

статистичні: критерії математичної статистики для перевірки надійності й значимості одержаних результатів експериментальної роботи – факторний аналіз, критерій кутового перетворення Фішера φ^* .

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що в ньому на підставі системного аналізу обґрунтовано теоретико-методичні засади іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету, а саме:

– *уперше* здійснено комплексний та цілісний теоретико-методологічний аналіз проблеми іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на загальнофілософському (системний та комунікативний наукові підходи), загальнонауковому (соціокультурний, аксіологічний і середовищний підходи), конкретно-науковому (компетентнісний та діяльнісний підходи), прикладному (діагностичний інструментарій експериментальної частини дослідження) рівнях; визначено сутність концептів «іншомовність» та «соціальне» як базових, що взаємозумовлено з тематикою та проблемою дослідження; охарактеризовано концепцію та зміст професійної підготовки сучасних фахівців соціальної сфери в умовах університету, а також концепцію побудови, зміст та структуру (цільовий, змістовий, інструментальний, методологічний, контрольний-оцінний складники) методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету; визначено критерії (діяльнісний, когнітивний, комунікативний, соціокультурний, особистісний, рефлексивний, мотиваційний, практичний) та рівні (високий, достатній, середній, низький) іншомовної компетентності названих фахівців; обґрунтовано педагогічні умови іншомовної підготовки студентів в умовах освітнього середовища університету (орієнтованість на індивідуальну мотивацію професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, узгодженість професійної підготовки з соціальними запитами та актуальними тенденціями розвитку соціальних послуг, забезпечення міждисциплінарності іншомовної підготовки в університеті, використання індивідуальної траєкторії навчання студентів іноземної мови з урахуванням їх планів щодо побудови кар'єри, включення неформального освітнього компоненту в процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери);

– *удосконалено* сутність і структуру іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, зміст сучасних моделей та технологій підготовки фахівців у ЗВО, методичні засади іншомовної підготовки студентів;

– *подальшого розвитку* набули положення про теоретичні та методичні засади формування іншомовної компетентності фахівців в Україні та за кордоном, технології, форми та методи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Практичне значення дисертації визначається впровадженням педагогічних умов та методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; систематизацією досвіду іншомовної підготовки фахівців в університетах європейських країн та поширенням сучасного інноваційного досвіду застосування технологій і методів іншомовної підготовки. Реалізовано систему критеріїв і показників діагностики рівня іншомовної компетентності, що дає змогу забезпечити моніторинг якості професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Основні положення дослідження використані в процесі підготовки посібників «Ділова англійська мова» (2015); «English for Professional Purposes: Social Work» (2019); «English for Master Students (Social Work)» (2019); «Методичні рекомендації для вступників щодо складання єдиного вступного іспиту з іноземної мови» (2019); монографії «Іншомовна підготовка фахівців соціальної сфери в умовах університету: теорія і практика» (2019).

Матеріали дослідження доцільно використовувати в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, в системі післядипломної освіти соціальних педагогів \ соціальних працівників, в теорії і практиці формування іншомовної компетентності фахівців немовних напрямів підготовки.

Упровадження результатів дослідження здійснено в освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 1/162 від 20.01.2020 р.); Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12-111 від 24.12.2019 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 2821/01 від 18.12.2019 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-28/01/3382 від 24.12.2019 р.), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 013/628 від 24.12.2019 р.), Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (довідка № 01-12/01/33 від 15.01.2020 р.), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка (довідка № 05-16/114 від 18.12.2019 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях, круглих столах та педагогічних читаннях різного рівня, зокрема:

міжнародних («Гуманітарна парадигма як стратегія інноваційного розвитку освіти» (Рівне, 2017, очна), Перші Міжнародні педагогічні читання пам'яті професора Т.І. Поніманської (Рівне, 2018, очна), XI Міжнародна науково-практична конференція «Наука, освіта, суспільство очима молодих» (Рівне, 2018, очна), «Third International conference of European Academy of Science» (Бонн, Німеччина, 2018, заочна), VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний рух науки» (Дніпро, 2019, заочна), International TESOL/TEFL Conference «Teaching English Globally» (Київ, 2019, очна), Міжнародна науково-практична конференція «Better Learning Conference 2019» (Київ, 2019, очна), V міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти» (Одеса, 2019, заочна), I Міжнародна конференція пам'яті Володимира Костіва «Соціокультурологічні та психолого-педагогічні аспекти становлення особистості в сучасному суспільстві: тенденції і перспективи» (Івано-Франківськ, 2019, заочна), Міжнародна науково-практична конференція «Science for modern humanity '2019» (Свіштов, Болгарія, 2019, заочна), IV Міжнародна науково-практична конференція «Dynamics of the development of world science» (Ванкувер, Канада, 2019, заочна), Міжнародна конференція «World scientific and technological trends' 2019» (Карлсруе, Німеччина, 2019, заочна);

всеукраїнських (Інтернет-конференція «Використання інформаційних технологій у сучасному виховному процесі» (Рівне, 2016, заочна), I Всеукраїнська заочна науково-практична конференція «Суспільні дисципліни як засіб формування цивілізаційної компетентності здобувачів освіти» (Рівне, 2018, заочна), Всеукраїнський науково-методичний семінар «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (Умань, 2018, очна), Практична конференція для викладачів іноземних мов та студентів «Language Booster» (Луцьк, 2019, очна), I Всеукраїнська науково-практична конференція «Оптимізація процесу навчання іноземних мов у закладах вищої освіти гуманітарного та технічного напрямів» (Рівне, 2019, очна), III Всеукраїнський науково-методичний семінар «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (Умань, 2019, заочна), XXVI Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: методична спадщина педагога в контексті ідей Нової української школи» (Рівне, 2019, очна);

регіональних (II Регіональна науково-практична конференція «Оптимізація процесу навчання іноземних мов у закладах освіти гуманітарного та технічного напрямів» (Рівне, 2016, очна), Регіональна науково-практична конференція «Реформування сучасної освіти: діалог із Василем Сухомлинським» (Рівне, 2018, очна), I регіональна науково-практична конференція «Роль особистості у

реформуванні української школи: від досвіду до інновацій (до 75-річчя з дня народження Т.Д. Дем'янюк)» (Рівне, 2019, очна).

Основний зміст розробленої та впровадженої в практику іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери методичної системи апробовано на методичних семінарах: «Exam Skills: Way to Success» (Рівне, 2015, очна); «State Final Examinations», «Bringing the real world into the classroom through reading», «Teaching writing is exciting» (Рівне, 2016, очна); Teacher Development Seminars at International Language Centre «Speaking activities», «Games, games, games» (Київ, 2016, очна); «Сучасний урок англійської мови в контексті модернізації іншомовної освіти» (Рівне, 2016, очна); «Maximizing student talk time», «A Close-up on Exam – ensuring exam success» (Рівне, 2017, очна); «Santa's workshop» (Рівне, 2018, очна), Express Teacher's Day (Рівне, 2019, очна).

Результати дослідження обговорювалися й дістали позитивну оцінку на засіданнях кафедр іноземних мов, теорії і методики виховання, Регіонального комплексного Науково-методичного центру інноваційних технологій освітнього процесу, звітних наукових конференціях Рівненського державного гуманітарного університету, а також у діяльності Науково-методичного центру інноваційних технологій виховного процесу НАПН України при РДГУ (2013-2019 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 42 одноосібних публікаціях, з яких 1 монографія, 4 навчально-методичних посібники, 20 статей у фахових наукових виданнях України, 8 статей в іноземних наукових періодичних виданнях, 9 статей та доповідей на наукових конференціях, у збірниках наукових праць.

Кандидатську дисертацію на тему «**Формування рефлексивної культури у процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів**» (спеціальність 13.00.04) захищено в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» у 2011 році, її матеріали у тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 479 сторінок, з них 401 сторінка основного тексту. У списку використаних джерел подано 674 найменування (з них 80 – іноземними мовами) на 50 сторінках. Робота містить 59 таблиць, 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, його актуальність, доцільність і ступінь розробленості; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, аргументовано концепцію, методологічні та теоретичні засади; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію та впровадження результатів наукового пошуку; окреслено структуру роботи.

У **першому розділі** – **«Концептуально-методологічні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери»** – обґрунтовано наукову методологію означеної підготовки в умовах освітнього середовища університету; охарактеризовано концепт іншомовності в сучасному науково-педагогічному дискурсі та концепт «соціальне» як філософську основу іншомовної підготовки фахівців соціального профілю.

Розглянуто зміст і сутність базових наукових підходів до іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Методологію науково-педагогічного пошуку обґрунтовано в дисертації з точки зору філософії освіти та власне педагогічної науки. Складна дихотомія проблеми дослідження (як поєднання проблеми іншомовної комунікації та професійної діяльності фахівців соціальної сфери) визначила розробку ієрархії наукових підходів до досліджуваної проблеми, серед яких (згідно з концепцією) обґрунтовано *загальнофілософський* (системний, синергетичний та комунікативний підходи), *загальнонауковий* (соціокультурний, аксіологічний та середовищний підходи), *конкретно-науковий* (компетентнісний та діяльнісний підходи) та *прикладний* (сукупність дослідницьких методик та інструментарій експериментального дослідження) рівні.

На *загальнофілософському* рівні методологія дослідження визначена в єдності системного (системний характер мають ключові концепти «соціальне» та «іншомовність»), а також поняття «іншомовна підготовка», «соціальна сфера», «модель підготовки фахівців соціальної сфери», «методична система іншомовної підготовки фахівців»), синергетичного (системні об'єкти та процеси в дослідженні характеризуються нелінійністю, досягненням точок біфуркації та появою внаслідок цього нових станів системи) та комунікативного (сутність і зміст моделі й технології формування іншомовної комунікативної компетентності становить процес комунікації – навчальної, наукової, професійної, міжособистісної) підходів.

Обґрунтовано сутність іншомовної комунікації як особливого виду діяльності під впливом когнітивних, соціально-психологічних та особистісних статусів її учасників. З'ясовано взаємозв'язок елементарних компонентів

комунікації (суб'єкт, об'єкт, предмет, засоби спілкування, канали комунікації, комунікативний шум, комунікативні фільтри, продукт і контекст спілкування, зворотний зв'язок) та іншомовної комунікативної діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Соціокультурний, аксіологічний і середовищний наукові підходи до проблеми дослідження (загальнонауковий рівень методології) розкривають два сутнісних аспекти формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери – ціннісний та культурологічний. З'ясовано праксеологічний контекст іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; визначено асоціативний ряд їхньої майбутньої практичної діяльності та суміжних з нею процесів (взаємодія, спілкування, життєтворчість, динамічні зміни); з'ясовано значення цінностей-цілей та цінностей-засобів формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. Подано класифікацію цінностей особистості (за об'єктом засвоєння, метою привласнення, рівнем узагальнення, способом та змістом діяльності) та їх співвідношення з цінностями іншомовної комунікативної діяльності студентів. Обґрунтовано значення антропологічного аналізу проблеми дослідження; доведено, що *діалогічний, дискусійний, ситуаційний методи*, що застосовуються в процесі іншомовної підготовки, відображають аналіз тексту й контексту як іншомовного лінгвістичного ланцюга.

До групи конкретно-наукових методологічних підходів у дослідженні віднесено *компетентнісний та діяльнісний*, що відображають сучасні компетентнісні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери та основний інструмент її формування – іншомовну комунікативну діяльність студентів у різноманітних формах і проявах. Визначено основні проблеми реалізації компетентнісного підходу до іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери: незначний обсяг навчального часу на вивчення іноземної мови в ЗВО; використання переважно традиційних форм і методів навчання; недостатня обізнаність викладачів іноземних мов університетів зі специфікою соціальної сфери; низький рівень академічної мобільності студентів – майбутніх фахівців соціальної сфери та слабе інформаційно-технологічне забезпечення процесу формування іншомовної компетентності майбутніх соціальних працівників \ соціальних педагогів. Обґрунтовано думку, що формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери під час навчання у ЗВО, зокрема й іншомовної, відбувається у різноманітних видах діяльності – аудиторній, позааудиторній, квазіпрофесійній, формальній і неформальній. Дослідження діяльнісного аспекту іншомовної комунікативної діяльності суб'єктів освітнього процесу в університеті уможливило

обґрунтування взаємозв'язку елементарних компонентів комунікації та іншомовної комунікативної діяльності студентів. Доведено, що діяльнісний підхід до іншомовної комунікації майбутніх фахівців соціальної сфери не виключає тристоронньої структури означеної комунікації у вигляді мотиваційного, цільового та реалізаційного складників.

У процесі обґрунтування концепту «іншомовність» з'ясовано його *філософські* основи; сформульовано висновок про те, що іншомовність як концепт передбачає поступове набуття індивідуального досвіду використання іноземних мов, що формується й розвивається в іншомовній мовленнєвій діяльності студентів. Лінгвістичні засади іншомовності висвітлено в дослідженні на засадах концептології; концепт окреслено як логічну форму мислення, що відрізняється від значення слова: значення використовується в мовній системі, а поняття – в системі відношень і форм. Підкреслено подвійне значення концепта іншомовності в межах проблеми дослідження (іншомовність як самостійний філософсько-педагогічний концепт та як спосіб навчання іноземних мов засобами лінгвістики). Обґрунтовано необхідність методологічного окреслення концепта іншомовності з огляду на теорію комунікацій, теорію полікультурності та філософію діалогу. Сформульовано висновок, що теорія комунікацій розглядає зміст мовного складника поняття іншомовності, натомість теорія полікультурності визначає специфіку означеної «мовності» в контексті належності до іншої культури. У свою чергу, теорія діалогу пов'язує ці два складники й забезпечує процесуальний характер зв'язку між ними.

З'ясовано особливості впливу основних моделей спілкування на комунікативні іншомовні процеси – *маніпуляції, конкуренції (суперництва) та співробітництва*. Окреслено характеристики соціальної взаємодії фахівця соціальної сфери та клієнта у межах теорії діалогу; охарактеризовано типи діалогу (інтеграційний, ідентифікаційний, синтетичний); обґрунтовано можливості їх використання в процесі іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери в умовах університету.

З'ясовано методологічні межі, сутність, зміст та специфіку концепта **«соціальне»**; відзначено, що в процесі розробки методичної системи іншомовної комунікативної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери має враховуватися специфіка професійного тезаурусу (дискурсу) іноземною мовою. Визначено змістову специфіку концепта як філософського феномена; «соціальне» представлено у взаємозв'язку з поняттями «соціальне буття», «соціальна рефлексія», «соціальне знання», «соціальна реальність», «соціальна сфера». Проаналізовано основні значення концепта «соціальне» у філософській інтерпретації (як надприродне, надорганічне існування людини, синонім

суспільного, соціетальне та як збірне нормативне поняття) та їх зв'язок з професійною діяльністю фахівців соціальної сфери. Сформульовано висновок про значущість зв'язку соціального буття й мови як середовища функціонування й існування соціуму.

Відзначено роль та значення соціальної рефлексії – як соціально-педагогічного та лінгвістичного феномена за допомогою методологічного ланцюга TOTE – «taste-operate-taste-exit» («тест – операція – тест – вихід»). Теоретичний аналіз концепта «соціальне» подано в дослідженні як соціально-професійний контекст теорії й практики соціальної роботи / соціальної педагогіки. Виокремлено провідні підходи до визначення соціальної роботи як галузі діяльності фахівців соціальної сфери (аксіологічний, мотиваційний, психологічний, функціональний, інституційний).

У другому розділі – «Зміст іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету» – охарактеризовано концепцію та зміст професійної підготовки фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету; розглянуто сучасні моделі підготовки фахівців за напрямом «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка» у вітчизняних ЗВО; висвітлено досвід іншомовної підготовки студентів в університетах європейських країн; проаналізовано структуру та принципи функціонування освітнього середовища університету.

З'ясовано концептуальні засади формування змісту професійної підготовки фахівців соціальної сфери з виокремленням її іншомовного складника; з цією метою окреслено специфіку реалізації положень Закону України «Про вищу освіту» щодо іншомовної підготовки студентів; обґрунтовано основні *суперечності*, що виникають у процесі іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери. Проаналізовано концептуальні засади загальноєвропейських вимог до компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в контексті їхньої іншомовної підготовки (вміння вивчати, здатність до пошуку, рівень розвитку мислительних процесів, навички співробітництва, здатність до діяльності, до адаптації в іншомовному середовищі). Сформульовано висновок, що іншомовна підготовка фахівців соціальної сфери в умовах глобалізації набуває певної стандартизації з урахуванням принципів плюралізму, лінгворелятивізму, комплементарності. Доведено, що *на рівні концепції* іншомовна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери в Україні може розглядатися в кількох основних контекстах – загальносоціальному, загальнонауковому, соціально-груповому, індивідуально-особистісному. Обґрунтовано думку, що стандарти підготовки фахівців соціальної роботи за напрямом «Соціальна робота» та

«Соціальна педагогіка» передбачають формування у них інтегральної, загальних та спеціальних фахових компетентностей.

З'ясовано зміст та специфіку основних моделей підготовки фахівців соціальної сфери в закладах вищої освіти в Україні та за кордоном. На підставі аналізу зарубіжного досвіду іншомовної підготовки студентів подано різноманітні підходи й критерії її моделювання в Україні – контекстний, рольовий, ідеального взірця, інституційно-формальний, білінгвальний, персоніфікований та ін. Обґрунтовано необхідність здійснення моделювання професійної підготовки фахівців соціальної сфери за інституційно-змістовим критерієм, який уможливив виокремлення чотирьох основних *моделей*: 1) практично-функціональної (представляє органічне поєднання двох напрямів підготовки фахівців соціальної сфери – «соціальний педагог» та «соціальний працівник»); 2) двоступеневої (репрезентує підготовку фахівців соціальної сфери в ЗВО III-IV рівнів акредитації, а також коледжах, ліцеях, вищих училищах); 3) спеціалізаційної (відображає розширення та нарощування різноманітних кваліфікацій фахівців соціальної сфери); 4) уніфікованої, що склалася в Україні внаслідок узгодження переліку напрямів підготовки фахівців соціальної сфери в єдиний напрям 231 «Соціальна робота», галузі «Соціологія».

Відзначено специфіку іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери залежно від моделі; представлено особливості викладання іноземних мов для майбутніх соціальних педагогів / соціальних працівників у закладах вищої освіти, що взяли участь в експерименті, насамперед, Житомирському державному університеті імені Івана Франка (як реалізація програми «Мовні стратегії») та Рівненському державному гуманітарному університеті (як поступове нарощування кількості навчального часу та розробку спеціальної методичної системи вивчення іноземних мов).

З метою окреслення сучасних тенденцій іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери в університетах України окреслено особливості організації та реалізації іншомовної освіти в європейських країнах. З'ясовано, що європейський досвід поступово впроваджується у вітчизняну систему підготовки фахівців на підставі ратифікованих Україною документів про вивчення іноземних мов на різних ступенях освіти. Сформульовано висновок, що на структуру й зміст іншомовної підготовки студентів у країнах Європи впливає сукупність робочих мов Європейського Союзу, найбільш поширених в університетах (англійська, німецька, французька, італійська, голландська) та перелік офіційних мов ОБСЄ й НАТО (англійська, французька), ООН та ЮНЕСКО (англійська, французька, іспанська, російська, арабська). Важливе значення для іншомовної підготовки студентів у країнах ЄС має прийнята більшістю країн модель «рідна мова плюс

дві іноземні». Обґрунтовано думку про основні труднощі і проблеми, що виникають в іншомовній підготовці фахівців у європейському освітньому просторі (низький рівень мотивації студентів до вивчення іноземної мови, прагнення вдосконалювати виключно англійську в умовах вивчення кількох іноземних мов). З'ясовано, що вивченню іноземних мов студентами, незалежно від майбутнього фаху, сприяють прийняті в європейських країнах освітні стандарти, які вміщують три основні позиції: 1) кваліфікаційні характеристики випускника (знання іноземних мов на рівні сертифікату B2); 2) виведення іноземних мов поза межі обов'язкових у навчальному плані дисциплін; 3) перевага англійської над іншими іноземними мовами (більш як третина напрямів підготовки фахівців визнають англійську як іноземну мову для підготовки фахівців за стандартною кількістю кредитів ECTS). Останню позицію сформульовано як провідну тенденцію трансформації змісту іншомовної освіти студентів в європейських країнах. Сформульовано висновок про високий рівень автономності зарубіжних університетів у визначенні переліку, способів організації, форм і методів іншомовної освіти майбутніх фахівців, що зумовлено потребами ринку праці, з одного боку, та загальними полікультурними й глобалізаційними процесами в Європі – з іншого.

У третьому розділі – «Діагностика іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету» – висвітлено результати пілотажного дослідження ролі іншомовної компетентності в соціальній сфері; обґрунтовано компоненти іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери; обґрунтовано критерії та рівні сформованості названої компетентності; представлено програму експериментального дослідження.

У результаті пілотажного дослідження ролі іншомовної компетентності в соціальній сфері за допомогою он-лайн опитування 119 фахівців – соціальних працівників \ соціальних педагогів з різних регіонів України (анкета про роль іншомовної компетентності в соціальній сфері, модифікований варіант опитувальника О. Можаровської) – виявлено тенденції сформованості іншомовної компетентності фахівців соціальної сфери. Зазначено, що відсутність іншомовної компетентності створює обмеження в професійному та кар'єрному розвитку респондентів: більшість опитаних підтвердили можливу відмову від вигідної професійної пропозиції у зв'язку із відсутністю знання іноземної мови (63,03 % респондентів); лише незначна частина досліджуваних готові працювати над підвищенням рівня своєї іншомовної компетентності (26,05 % опитаних), що свідчить про невпевненість фахівців соціальної сфери у власних силах, наявність значних психологічних бар'єрів і страхів щодо оволодіння іноземною мовою.

Значна частина опитаних (40,34 % фахівців соціальної сфери) визнали необхідність знання іноземних мов для організації соціального партнерства з представниками міжнародних організацій, фондів та об'єднань, які працюють у соціальній сфері. Однак, 48,74 % опитаних соціальних педагогів і соціальних працівників не беруть участі й не прагнуть до організації міжнародного співробітництва. Сформульовано висновок, що недостатній рівень іншомовної компетентності фахівців соціальної сфери не дозволяє їм проектувати й організовувати результативне соціальне партнерство з представниками інших країн через наявність мовного бар'єру. Переважна більшість опитаних (67,23 %) не цікавляться інноваціями в сфері соціальних послуг і професійної діяльності, якщо вони викладені іноземною мовою.

Спроектвано систему критеріїв та показників іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери на засадах міждисциплінарного, практико орієнтованого й компетентнісного підходів. Визначено вісім основних критеріїв названої компетентності. Так, *діяльнісний* критерій відображає фахові компетентності, пов'язані з іншомовною підготовкою: здатність вивчати сучасний інноваційний досвід та застосовувати його у власній практичній діяльності, будувати комунікації із представниками інших культур, використовувати ІКТ та формувати інформаційний простір соціальної діяльності, здійснювати особисті та ділові комунікації; уміння професійного спілкування. До *когнітивного* критерію віднесено рівень фахових знань особистості, зокрема іншомовних термінів і понять, сучасних зарубіжних соціальних технологій; рівень володіння студентами іноземною мовою, рівень знань про інші культури, їх цінності, традиції та звичаї; взаємозв'язок мови та культури. *Комунікативний* критерій репрезентував глибину загальних і професійних комунікативних здібностей особистості, уміння вести діалогічне й монологічне мовлення, будувати конструктивну взаємодію з партнерами по спілкуванню. *Соціокультурним* критерієм означено системність міжкультурної та соціальної толерантності фахівця, здатність будувати взаємодію у різних соціальних ситуаціях, рівень соціальної адаптованості, *особистісним* – сформованість професійно-значущих рис особистості: здатності до саморозвитку, цілепокладання, побудови індивідуальної траєкторії розвитку, просоціальні превалюючі інтереси та цінності особистості, соціальні та громадянські переконання. До *рефлексивного* критерію віднесено адекватність оцінки студентами рівня власної іншомовної компетентності та професійної компетентності; здатність розуміти свої сильні та слабкі сторони, а також працювати над їх зміною / вдосконаленням. *Мотиваційний* критерій окреслює свідомість і глибину мотивації до процесу фахової підготовки загалом і вивчення іноземних мов зокрема, стійкість професійних і пізнавальних інтересів,

спрямованість особистості на саморозвиток і самореалізацію, зацікавленість у міжкультурній взаємодії та іншомовній підготовці. *Практичний* критерій відобразив здатність регулювати взаємодію у професійному та особистому середовищі, використовувати мову для забезпечення горизонтальної й вертикальної соціальної мобільності, здатність до застосування своїх професійних знань та вмінь, до професійної самореалізації в соціальній сфері.

Обґрунтовано рівні іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах університету: високий, достатній, середній, низький. Методи й діагностичні методики дослідження відповідно до критеріїв сформованості іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери обґрунтовані й представлені у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1.

Методи діагностики рівня іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери

№	Критерій дослідження	Метод діагностики	Завдання
1	Мотиваційний	1) Анкета вивчення мотивів навчальної діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери (авторська адаптація опитувальника М. Пірожкової) 2) Мотивація професійної діяльності (Методика К. Замфір в модифікації А. Реана)	Дослідити мотиваційний комплекс особистості учасників експерименту; виявити переважаючий тип мотивів у навчанні та в професійній діяльності; діагностувати рівень особистої, соціальної, ділової спрямованості особистості майбутніх фахівців соціальної сфери через аналіз егоїстичних, престижних, особистих, комунікативних, альтруїстичних, групових, практичних і пізнавальних мотивів.
2	Особистісний	Проективна методика – малюнок «Я-фахівець через 10 років»	Вивчити особливості бачення студентами власної траєкторії професійного зростання; місце особистісних чинників і установок у процесі професійного становлення; роль іншомовної підготовки у плануванні кар'єри майбутніми фахівцями соціальної сфери.
3	Когнітивний	Багаторівневі тести тематичного контролю при вивченні іноземної мови (авторські навчально-методичні розробки)	Виявити рівень знань і умінь майбутніх фахівців соціальної сфери при вивченні іноземної мови; діагностувати рівень сформованості навичок читання, говоріння, мовлення, аудіювання.
4	Діяльнісний	Аналіз результатів кейс-навчання у соціальній сфері (авторські навчально-методичні розробки)	Проаналізувати рівень іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери при розв'язанні навчальних професійних кейсів; виявити сильні і слабкі сторони іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

5	Соціокультурний	Опитувальник «Адаптація особистості до нового соціокультурного середовища» (Тест Л. Янковського, адаптований Ю. Рябовою)	Охарактеризувати рівень адаптивності, конформності та відчуженості студентів у нових соціокультурних ситуаціях іншомовної взаємодії; визначити переважаючий тип соціокультурної адаптації.
6	Комунікативний	Тест-опитувальник соціально-комунікативної компетентності	Вивчити рівень соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери із урахуванням комунікативних бар'єрів: нетерпимості до невизначеності, конформності, інтолерантності, орієнтованості на уникнення невдач.
7	Практичний	Анкета визначення ролі іншомовної підготовки у навчальній діяльності студентів (авторська адаптація опитувальника О. Можаровської)	Визначити спрямованість майбутніх фахівців соціальної сфери на оволодіння іншомовною компетентністю; оцінити роль і значення іноземної мови як навчальної дисципліни у професійній підготовці молоді; охарактеризувати інтереси студентів у процесі іншомовної підготовки.
8	Рефлексивний	Самооцінка рівня сформованості іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери (авторська модифікація опитувальника Н. Самборської)	Проаналізувати особливості самооцінки майбутніми фахівцями рівня своєї іншомовної компетентності за мотиваційним, когнітивним, діяльнісним та рефлексивним компонентами; порівняння результатів самооцінки студентів із результатами іншомовної підготовки.

Комплекс зазначених методик забезпечив репрезентативність та об'єктивність проведеного експериментального дослідження проблеми формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

На підставі аналізу наукових джерел з методології, теорії й методики іншомовної підготовки студентів з'ясовано особливості структурування іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери на засадах двох підходів – *компетентнісного* (що розглядає різні компетенції в складі іншомовної компетентності) та *функціонального* (за якого кожен компонент несе різне смислове навантаження, виходячи з процесів, які його забезпечують). Визначено орієнтовну структуру іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної

сфери в поєднанні мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, діяльнісно-методичного та рефлексивно-оцінного складників.

У четвертому розділі – «Методична система іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету» – спроектовано педагогічні умови іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в освітньому середовищі університету; обґрунтовано концепцію побудови методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету, розкрито її зміст та структуру.

У результаті проведеного факторного аналізу й експертного опитування значущості педагогічних умов іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери провідними педагогічними підходами до здійснення іншомовної підготовки студентів експертами визначено діяльнісний, системний (середні оцінки – по 4,7 балів) і компетентнісний (середня оцінка – 4,5). Також як значимі названо соціокультурний (4,3), особистісно орієнтований (4,2), холістичний (4,1) і діалогічний (4,1) підходи. Сформульовано висновок про те, що при організації іншомовної підготовки експерти віддають перевагу підходам, які дозволяють забезпечити результативність процесу вивчення іноземної мови та сприяють підвищенню іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

За допомогою факторного аналізу обґрунтовано систему *педагогічних умов* іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери: орієнтованість на індивідуальну мотивацію професійної підготовки студентів (особистісний фактор); узгодженість професійної підготовки з соціальними запитами та актуальними тенденціями (соціальний фактор); забезпечення міждисциплінарності іншомовної підготовки в університеті (освітньо-середовищний фактор); використання індивідуальної траєкторії вивчення іноземної мови з урахуванням планів молоді щодо побудови кар'єри (організаційно-методичний фактор); включення неформального освітнього компоненту в процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери (інноваційно-методичний фактор). Статистична перевірка результатів експертної оцінки потенційних умов ефективності іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери проводилася за допомогою програми STATISTIKA; обрані педагогічні умови (фактори) представлені відсотком загальної дисперсії від 31,94 до 69,10.

На підставі теоретичного аналізу проблеми побудови методичної системи визначено орієнтовну структуру названої концепції в єдності кількох складників: 1) актуальність проблеми іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери (зумовлена соціальним замовленням на фахівця з належним рівнем володіння

іноземними мовами); 2) мета концепції, що відображає сформованість (втілену у відповідних рівнях, критеріях та показниках) іншомовної компетентності означених фахівців у процесі професійної підготовки в університеті на принципах гуманізму, системності, функціональної дихотомії, андрагогічності та холістичності; 3) сутність та зміст концепції (відображає структуру методичної системи означеної підготовки); 4) принципи іншомовної підготовки студентів; 5) механізм упровадження методичної системи іншомовної підготовки студентів (рівень суб'єктного, зокрема кадрового забезпечення; нормативна та інформаційно-технологічна ресурсна підтримка). Окреслено провідні постулати, покладені в основу розробки методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери: системний підхід до розробки; підпорядкованість загальній педагогічній системі; акмеологічне спрямування результату впровадження методичної системи; аксіологічний характер вивчення іноземної мови; ефективні методи і методики іншомовної підготовки як основні інструменти впровадження методичної системи (рис. 1). Визначено *орієнтовні складники розробленої й апробованої в процесі дослідження методичної системи*, а саме: 1) *методологічний* (поєднує в собі ключові концепти «соціальне» й «іншомовність» як засадничі цінності майбутньої професії соціального педагога / соціального працівника в європейському освітньому й професійному просторі); 2) *цільовий* (спроектоване й описане дерево цілей (таксономія) іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери; 3) *змістовий* (представлено підходи до змістового наповнення процесу вивчення іноземної мови); 3) *інструментальний* (репрезентує сукупність ефективних форм і методів іншомовної підготовки); 4) *контрольно-оцінний* (відображає сукупність методів контролю й оцінки якості іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери та можливість запровадження цілісного моніторингу рівня сформованості означеної компетентності).

Таксономія цілей іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери обґрунтована на рівні репродуктивного запам'ятовування, розуміння, застосування, аналізу в іншомовному спілкуванні на професійні теми, оцінки та самооцінки; визначено етапи розширення змісту названої підготовки (початковий, доповнювальний, творчий). З'ясовано зміст та специфіку найбільш ефективних сучасних *форм* (аудиторні заняття, самостійна робота, практика й стажування, неформальна іншомовна освіта) та *методів іншомовної підготовки* майбутніх фахівців соціальної сфери, використаних у ході педагогічного експерименту й реалізованих у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням»: метод кейсів, метод проєктів, діалогічний та ігровий методи.

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ	<p>Запити:</p> <ul style="list-style-type: none"> - соціальний - професійний - особистісний 	<ul style="list-style-type: none"> - іншомовна підготовка фахівців як фактор сталого соціально-економічного розвитку країни; - зростання конкурентоспроможності та професійної мобільності фахівців соціальної сфери в умовах глобалізації; - інтеграція фахівців до сучасних інноваційних технологій соціальної сфери 	
	<p>Концепція іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в університеті</p>	<p>Методологічні підходи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - загальнофілософські (системний, синергетичний, комунікативний) - загальнонаукові (соціокультурний, аксіологічний) - конкретно-наукові (компетентнісний, діяльнісний) 	<p>Принципи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - фахова спрямованість - функціональність - особистісна орієнтованість - практико орієнтованість - інтегративність
ЦІЛЬОВИЙ КОМПОНЕНТ	<p>Мета</p> <p>зростання рівня іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в університеті</p>	<p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток ціннісно-мотиваційного ставлення майбутніх фахівців до іншомовної компетентності як умови професійної та особистісної самореалізації; - формування іншомовних знань і умінь майбутніх фахівців соціальної сфери з урахуванням вимог майбутньої професії; - організація набуття студентами соціального досвіду іншомовного спілкування 	
ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ	<p>Умови:</p> <p>орієнтованість на індивідуальну мотивацію професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; узгодженість процесу професійної підготовки з соціальними запитам та актуальними тенденціями; забезпечення міждисциплінарності в процесі іншомовної підготовки; використання індивідуальної траєкторії навчання студентами іноземної мови з урахуванням планів молоді щодо побудови кар'єри; включення неформального освітнього компоненту в процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.</p>		
	<p>Навчально-методичне забезпечення:</p> <p>English for Professional Purposes: Social Work (Англійська мова за професійним спрямуванням для студентів спеціальності «Соціальна робота», освітнього ступеню: бакалавр)</p> <p>English for Master Students (Social Work) (Англійська мова для магістрів спеціальності «Соціальна робота»)</p>		
ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ	<p>Етапи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - навчання - тренування - застосування - творчості 	<p>Форми:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аудиторні заняття; - самостійна робота; - практика й стажування; - неформальна іншомовна освіта 	<p>Методи:</p> <p>кейс-навчання; метод проєктів; полілогічні методи; ігрові методи; тренінги; читання автентичної іноземної літератури</p>
	<p>Критерії:</p> <p>мотиваційний, комунікативний, практичний, когнітивний, діяльнісний, соціокультурний, особистісний, рефлексивний</p>		
КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИЙ КОМПОНЕНТ	<p>Результат:</p> <p>високий рівень іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери</p>	<p>Діагностика рівня іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери</p>	

Рис. 1. Методична система іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери

Відзначено певну складність реалізації методів іншомовної підготовки студентів як таких, що повинні мати соціальний зміст та іншомовну форму. Кожен з наведених вище методів іншомовної підготовки передбачав використання діалогу як структурного складника.

У п'ятому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету» – схарактеризовано актуальний стан сформованості іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери; представлено результати впровадження та здійснено експериментальну перевірку ефективності методичної системи іншомовної підготовки студентів в умовах освітнього середовища університету.

Дослідження стану сформованості іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери засвідчило, що 11,07 % досліджуваних експериментальних груп та 10,97 % студентів контрольних груп мають високий рівень іншомовної компетентності, що характеризується здатністю до творчої самореалізації в навчанні та майбутній професійній діяльності, глибокими іншомовними знаннями й стійкими навичками іншомовного спілкування. За результатами констатувального етапу експерименту 24,10 % учасників експериментальних груп і 24,14 % контрольних груп мають достатній рівень іншомовної компетентності, що відповідає здатності студентів до професійної самореалізації в умовах зовнішнього цілепокладання та менеджменту соціальної діяльності. Середній рівень іншомовної компетентності виявлено в 39,53 % студентів експериментальних груп і 38,24 % – контрольних. Означений рівень іншомовної компетентності свідчить про нестачу відповідних знань і вмінь, невпевненість у власному професійному виборі, відсутність прагнення до самореалізації та самовдосконалення в соціальній сфері. Низький рівень іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери визначає відсутність у студентів знань і вмінь для взаємодії як у професійних, так і життєвих комунікативних ситуаціях. Цей рівень діагностовано у 25,30 % студентів експериментальних груп і 26,65 % – контрольних, що свідчить про недостатню орієнтованість процесу навчання у ЗВО на іншомовну підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери.

Описано методичну систему іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в університеті як науково обґрунтовану систему завдань, теоретико-методологічних підходів, умов, етапів, форм, методів та навчально-методичного забезпечення. Її структурними складовими визначено: цільовий (окреслює мету та завдання педагогічних перетворень щодо апробації авторських рішень підвищення результативності іншомовної підготовки); змістовий

(розглядається як система педагогічних умов, виявлених емпірично в процесі експертного оцінювання науково-педагогічних працівників, які забезпечують процес іншомовної підготовки в університетах; упровадження означених педагогічних умов дозволяє забезпечити досягнення поставлених мети й завдань методичної системи); інструментальний (репрезентує етапи, форми, методи й навчально-методичне забезпечення, що застосовувалося для підвищення рівня іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах університету); методологічний (відображає цінності й смисли створення й упровадження методичної системи, визначені відповідно до результатів теоретико-методологічного аналізу проблеми дослідження); контрольно-оцінний (характеризує сукупність індикаторів і методів діагностики, які дозволяють відстежити результативність упровадження методичної системи в процес вивчення іноземної мови в університеті). Найбільш ефективними *методами* формування іншомовної компетентності студентів визнано кейс-метод, метод проєктів, діалогічні та ігрові методи навчання. У ході дослідження реалізовано сукупність *кейсів*, а саме: 1) кейси, що вимагають прийняття рішення: «Заняття з волонтерами» ('Classes with Volunteers'), «Відвідування інклюзивного центру» ('Inclusive Centre Visiting') та ін.; кейси, що потребують розробки стратегії: «Нормативне забезпечення соціального захисту сім'ї в Україні» ('Legal Support of Social Protection of the Family in Ukraine'), «Концепція профілактики вживання наркотичних речовин у дитячому та підлітковому віці» ('The Concept of Drug Use Prevention in Childhood and Adolescence') та ін.; описові кейси: «Досвід ювенальної юстиції в скандинавських країнах» ('Juvenile Justice Experience in Scandinavian Countries'), «Функціональні обов'язки соціального працівника в територіальній громаді» ('Functional Responsibilities of Social Educator in Territorial Community'); кейси, що передбачають використання теоретичних понять: «Регіональна соціальна служба та її структура» ('Regional Social Service and its Structure'), «Методи діагностики в соціальній роботі» ('Methods of Diagnostics in Social Work') та ін.; кейси, що вимагають визначення проблеми: «Перспективи професії соціального працівника в Україні» ('Prospects of the Profession of Social Worker in Ukraine'), «Правове забезпечення соціального захисту в умовах війни» ('Legal Support of Social Protection in War Conditions') та ін. Визначено провідні функції *проєктної* діяльності в процесі іншомовної підготовки студентів (дидактична, когнітивна, розвивальна, рефлексивна). На заняттях з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» використовувалися спеціально розроблені проєкти: «Соціальне консультування клієнтів підліткового віку» ('Social Counseling of Teenage Clients'), «Організація соціального супроводу сімей груп ризику» ('Organization of Social Support for Families at Risk'), «Методика

протидії кібербулінгу у навчальних закладах різного рівня» ('Methods of Cyberbullying Counteraction in Educational Institutions of Different Levels'), «Соціальні функції молодіжного дозвілля» ('Social Functions of Youth Leisure') та ін. Обґрунтовано зміст і специфіку застосування *ігрових методів* (ігри, спрямовані на засвоєння передбачених програмою знань; орієнтовані на розвиток загальної культури й творчості; спрямовані на розвиток науково-дослідницьких умінь і навичок; суто професійно орієнтовані ігри, як-от: «У чому моя проблема?» ('What's my problem?'), «Пазли» ('Puzzles'), «Типи сімей» ('Types of families'), «В кабінеті соціального працівника» ('In Social Worker's Office') та ін.).

На підставі впровадження методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери представлено результати повторної діагностики рівня її ефективності після формульовального етапу експерименту за визначеними у таблиці 1 діагностичними методиками. Одержані емпіричні дані за визначеними критеріями свідчать про ефективність авторської методичної системи формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери (табл. 2, рис. 2).

Таблиця 2.

Рівні іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, до і після формульовального етапу експерименту

№	Рівні	Експериментальні групи				Контрольні групи			
		До		Після		До		Після	
		АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%
1	Високий	28	11,07	52	20,55	35	10,97	36	11,29
2	Достатній	61	24,10	92	36,36	77	24,14	77	24,14
3	Середній	100	39,53	88	34,78	122	38,24	124	38,87
4	Низький	64	25,30	21	8,31	85	26,65	82	25,70
<i>Загалом по вибірці</i>		253	100	253	100	319	100	319	100

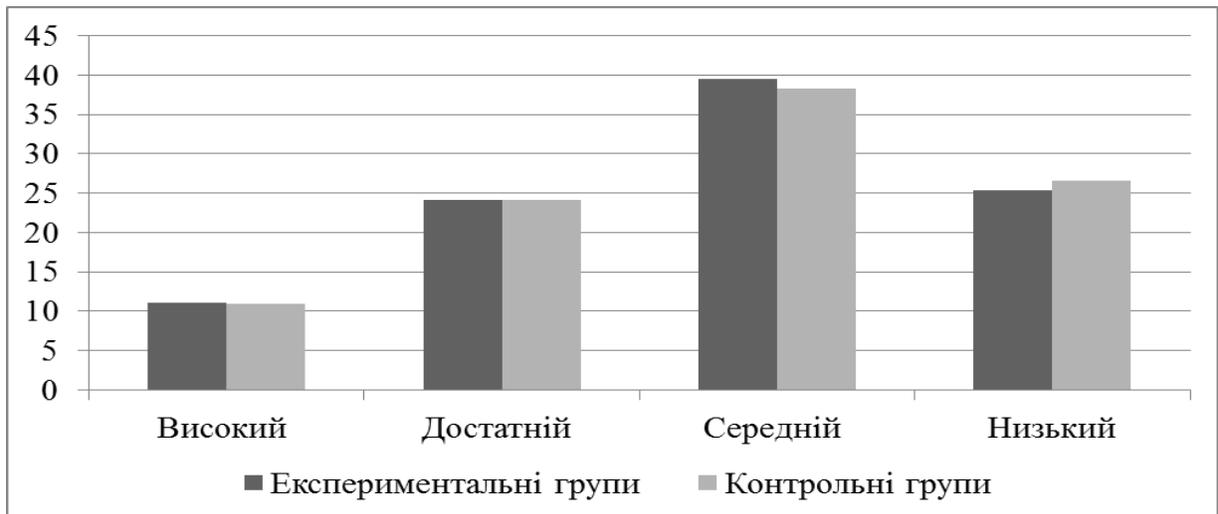

Рис. 2. Розподіл студентів за рівнями іншомовної компетентності до і після формувального етапу експерименту, у %

Як засвідчили результати діагностики після формувального етапу експерименту спостерігається позитивна динаміка зростання рівня іншомовної компетентності студентів експериментальних груп. Так, високий рівень іншомовної компетентності учасників експериментальних груп зріс з 11,07 % до 20,55 % досліджуваних (у контрольних групах відповідні показники становлять 10,97 % і 11,29 %); достатній рівень – з 24,10 % до 36,36 % у студентів експериментальних груп.

Майже втричі зменшилася кількість студентів із низьким рівнем іншомовної компетентності (з 25,20 % до 8,31 % учасників експериментальних груп). Різниця значень окремих рівнів іншомовної компетентності в контрольних групах не перевищує 2 %, що підтверджує гіпотезу про необхідність створення спеціальних педагогічних умов іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери та впровадження методичної системи з урахуванням сучасних тенденцій. Обґрунтування статистичної достовірності одержаних емпіричних даних здійснювалося за допомогою критерію кутового перетворення Фішера ϕ^* .

Гіпотеза експериментальної роботи підтверджена, мета реалізована, завдання дослідження виконані.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексний аналіз, теоретичне узагальнення та практичну апробацію педагогічних умов та методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету. Результати теоретико-методологічного аналізу та

експериментальної роботи підтвердили правомірність висунутої гіпотези, обґрунтованість педагогічних умов та ефективність методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери й уможливили формулювання таких загальних висновків:

1. Обґрунтовано теоретичні засади й провідні методологічні підходи до розгляду проблеми іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету. Методологію науково-педагогічного дослідження побудовано на засадах філософії освіти, педагогічної та соціально-педагогічної науки, з урахуванням дихотомії досліджуваної проблеми (як поєднання процесу професійної підготовки фахівців соціальної сфери, та їх іншомовної підготовки). Спроектовано ієрархію наукових підходів до проблеми дослідження в єдності *загальнофілософського* (системний, синергетичний та комунікативний підходи, що уможливили окреслення ключових концептів досліджуваної проблеми, з'ясувати сутність і зміст базових понять дослідження), *загальнонаукового* (соціокультурний, аксіологічний, середовищний підходи, які визначили праксеологічний контекст іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери та окреслили асоціативний ряд практичної діяльності в іншомовній комунікації на засадах взаємодії, спілкування, життєтворчості, динамічних змін у контексті іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери), *конкретно-наукового* (компетентнісний та діяльнісний підходи, що відображають сучасні компетентнісні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, та основний інструмент формування означеної компетентності – іншомовну комунікативну діяльність студентів у різноманітних формах і проявах) та *прикладного* (сукупність дослідницьких методик та інструментарій експериментального дослідження) рівнів.

2. З'ясовано сутність та зміст концептів «іншомовність» та «соціальне» в контексті проблеми формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету. Доведено про необхідність методологічного окреслення концепта іншомовності в площині кількох наукових теорій – теорії комунікацій, теорії полікультурності та філософії діалогу. Сформульовано висновок про провідне місце теорії комунікацій у формуванні концепта «іншомовність» у зв'язку з необхідністю окреслення складника «інший» в межах загального концепта; теорія полікультурності визначила специфіку означеної «мовності» – її «іншомовність»; у свою чергу, теорія діалогу забезпечила синергетичний взаємозв'язок двох названих теоретичних конструктів з метою реалізації процесу іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери. Охарактеризовано базові моделі спілкування –

маніпуляції, конкуренції (суперництва) та співробітництва в контексті іншомовної підготовки студентів. З'ясовано методологічні межі, сутність, зміст та специфіку концепта «соціальне», представленого в поєднанні найбільш суттєвих зв'язків з іншими поняттями («соціальне буття», «соціальна рефлексія», «соціальне знання», «соціальна реальність», «соціальна сфера»). Проаналізовано соціально-професійний контекст концепта «соціальне» та подано його в інтерпретації філософії освіти, а також теорії й практики соціальної роботи / соціальної педагогіки. Обґрунтовано аксіологічний, мотиваційний, психологічний, функціональний, інституційний аспекти визначення соціальної роботи як галузі діяльності фахівців соціальної сфери.

3. Обґрунтовано концептуальні засади іншомовної підготовки та структуру іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери з урахуванням особливостей її змісту та організації; виокремлено основні *суперечності*, що виникають у процесі формування названої компетентності фахівців соціальної сфери, та її специфіку в умовах глобалізації соціальних послуг (що спричинює до стандартизації іншомовної підготовки фахівців на принципах плюралізму, лінгворелятивізму й комплементарності). Концепція іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери подана в дослідженні в загальносоціальному, загальнонауковому, соціально-груповому, індивідуально-особистісному контексті. З'ясовано зміст та специфіку реалізації основних моделей та технологій підготовки фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету; на підставі аналізу актуального зарубіжного та вітчизняного досвіду схарактеризовано підходи і критерії моделювання названої підготовки в Україні – контекстний, рольовий, ідеального взірця, інституційно-формальний, білінгвальний, персоніфікований, та спроектовано практично-функціональну, двоступеневу, спеціалізаційну та уніфіковану моделі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Структуру іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету представлено в дослідженні на підставі *компетентнісного* та *функціонального* підходів, що уможливило виокремлення мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, діяльнісно-методичного та рефлексивно-оцінного компонентів названої компетентності.

4. Розроблено зміст і структуру методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Концепція методичної системи об'єднала актуальність проблеми розробки спеціальної методики іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери, її мету, сутність та зміст, а також принципи проектування методичної системи та механізм впровадження шляхом взаємодії усіх суб'єктів іншомовної підготовки, її нормативного та інформаційно-

технологічного забезпечення. Обґрунтовано постулати, що визначають сутність і зміст методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Зміст і структура названої методичної системи представлені в єдності *методологічного, цільового, змістового, інструментального, контрольньо-оцінного* складників. Представлено найбільш ефективні сучасні *методи іншомовної підготовки* майбутніх фахівців соціальної сфери, які використовувалися в процесі експериментальної роботи: метод кейсів, метод проєктів, діалогічний та ігровий методи.

5. Спроектовано систему критеріїв (з відповідними показниками) оцінювання рівня іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери: діяльнісний, когнітивний, комунікативний, соціокультурний, особистісний, рефлексивний, мотиваційний, практичний. Обґрунтовано рівні іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах університету (високий, достатній, середній, низький). Критеріально-показникова програма дослідження уможливила використання комплексу діагностичних методик щодо визначення: переважаючого типу мотивів у навчанні та професійній діяльності, особливостей бачення студентами власної траєкторії професійного зростання, ролі іншомовної підготовки у плануванні кар'єри; системності знань і вмінь майбутніх фахівців соціальної сфери при вивченні іноземної мови, сформованості навичок читання, говоріння, мовлення, аудіювання, в тому числі при розв'язанні навчальних професійних кейсів; адаптивності, конформності та відчуженості студентів у ситуаціях іншомовної взаємодії, переважаючого типу соціокультурної адаптації, інтересів студентів у процесі іншомовної підготовки, особливостей самооцінки рівня своєї іншомовної компетентності.

6. На підставі результатів факторного аналізу та експертного опитування визначено сукупність педагогічних умов іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету. Експертна оцінка виявила домінацію діяльнісного, системного підходів до іншомовної підготовки студентів (середні оцінки – 4,7 балів) та компетентнісного (середня оцінка – 4,5); серед інших досить значущими підходами експерти назвали соціокультурний (4,3), особистісно орієнтований (4,2), холістичний (4,1) і діалогічний (4,1) як такі, забезпечують результативність процесу вивчення іноземної мови та сприяють підвищенню іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Охарактеризовано сукупність педагогічних умов іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, реалізація яких забезпечує ефективність методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери: орієнтованість на індивідуальну мотивацію професійної підготовки майбутніх

фахівців соціальної сфери (особистісний фактор); узгодженість цього процесу з соціальними запитами та актуальними тенденціями (соціальний фактор); забезпечення міждисциплінарності у процесі іншомовної підготовки в університеті (освітньо-середовищний фактор); використання індивідуальної траєкторії навчання студентами іноземної мови з урахуванням планів молоді щодо побудови кар'єри (організаційно-методичний фактор); включення неформального освітнього компоненту у процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери (інноваційно-методичний фактор) математично обґрунтовано.

7. Експериментально перевірено ефективність методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету. Вивчення наявного стану сформованості іншомовної компетентності студентів (близько половини студентів ЕГ і КГ продемонстрували середній рівень сформованості іншомовної компетентності, близько третини – низький) засвідчило необхідність проектування й упровадження цілісної методичної системи внаслідок недостатньої орієнтованості процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на формування іншомовної компетентності в умовах освітнього середовища університету.

Методична система іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери представлена в дослідженні як науково обґрунтована система завдань, теоретико-методологічних підходів, умов, етапів, форм, методів та навчально-методичного забезпечення процесу формування іншомовної компетентності, в сукупності кількох складників (методологічного, цільового, змістового, інструментального, контрольного-оцінного). Схарактеризовано сутність та зміст кожного складника та можливості його впровадження в процес іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Висвітлено результати повторної діагностики рівня сформованості іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери після формувального етапу експерименту, що за визначеними критеріями засвідчили ефективність запропонованої методичної системи та позитивну динаміку рівня іншомовної компетентності студентів експериментальних груп: високий рівень названої компетентності після формувального етапу експерименту в ЕГ зріс з 11,07 % до 20,55 % досліджуваних (в КГ відповідно з 10,97 % до 11,29 % студентів); на достатньому рівні означена динаміка складала 24,10 %-36,36 % студентів ЕГ. Кількість учасників експерименту, що продемонстрували низький рівень іншомовної компетентності, зменшилася в ЕГ з 25,20 % до 8,31 %; в КГ результати засвідчили відсутність належної динаміки (різниця значень за окремими рівнями іншомовної компетентності в КГ не перевищила 2 %, що

підтвердило коректність гіпотези про потребу створення спеціальних педагогічних умов та впровадження методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери).

Обґрунтування статистичної достовірності одержаних емпіричних даних здійснювалося за допомогою критерію кутового перетворення Фішера ϕ^* . Гіпотеза експериментальної роботи підтвердилася, мета і завдання виконані.

Проведене дослідження не претендує на повноту розкриття проблеми формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців під час навчання в університеті. Потребують наукового обґрунтування питання перевірки ефективності методичних і соціально-психологічних умов вивчення іноземних мов у ЗВО; опрацювання зарубіжного досвіду іншомовної підготовки фахівців; дослідження особливостей формування загальної професійної компетентності фахівців соціальної сфери та значення іноземної мови в побудові кар'єри соціальних працівників. Перспективи подальших досліджень процесу формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців убачаємо в необхідності компаративного аналізу зарубіжних й українських практик навчання іноземної мови у вищій школі та апробації ефективного досвіду в практиці професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких відображені основні наукові результати дисертації

1. Павелків, К.М. 2019. *Іншомовна підготовка фахівців соціальної сфери в умовах університету: теорія і практика*: [монографія]. Рівне: Волин. обереги, 367 с.
2. Павелків, К.М., 2011. Педагогічні умови формування рефлексивної культури майбутніх учителів у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. Чернівці: Чернів. нац. у-т, вип. 573, с. 128-137.
3. Павелків, К.М., 2011. Формування рефлексивної культури майбутніх учителів на початковому етапі професійно-педагогічної підготовки. *Наука і освіта: науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України*, № 4, с. 290-293.
4. Павелків, К.М., 2015. Рефлексивна культура як важливий компонент професійної культури вчителя іноземної мови. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Бердянськ, вип. 2, с. 206-212.

5. Павелків, К.М., 2015. Рефлексивні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. *Нова педагогічна думка: наук.-метод. журнал*, № 3(83), с. 51-54.

6. Павелків, К.М., 2015. Формування рефлексивної культури у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: ФОП Жовтий О.О., вип. 11, с. 117-123.

7. Павелків, К.М., 2016. Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності: теоретичний аспект. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць*. Рівне, вип. 14 (57), с. 69-73.

8. Павелків, К.М., 2017. Професійна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов: сутність, зміст, структура. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць*. Рівне, вип. 17 (60), с. 232-236.

9. Павелків, К.М., 2017. Система професійної підготовки педагогів у Західній Європі: термінологічний аналіз. *Інноватика у вихованні: зб. наук. праць*. Рівне: РДГУ, вип. 6, с. 124-134.

10. Павелків, К.М., 2018. Філософія діалогу як методологічна основа іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах університету. *Збірник наукових праць УДПУ. Педагогічні науки*, вип. 2, с. 185-196.

11. Павелків, К.М., 2018. Критерії та рівні іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах університету. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / [ред. кол. Безлюдний О.І. (гол. ред.) та ін.]. Умань: ВПЦ «Візаві», вип. 18, с. 273-283.

12. Павелків, К.М., 2018. Іншомовна підготовка майбутніх фахівців соціального профілю: чинники та суперечності в реалізації. *Молодь і ринок*, № 11, с. 79-86.

13. Павелків, К.М., 2018. Експериментальне дослідження рівня іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах університету. *Нова педагогічна думка*, № 4 (96), с. 91-95.

14. Павелків, К.М., 2018. Факторний аналіз педагогічних умов іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах

університету. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць / за ред. Т. Степанової. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, № 4 (63), с. 82-87.

15. Павелків, К.М., 2018. Іншомовна підготовка фахівців у Республіці Польща в контексті європейської мовної політики. *Українська полоністика*, № 15, с. 18-27.

16. Павелків, К.М., 2018. Іншомовна підготовка фахівців соціальної сфери в світлі діяльнісного підходу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 4 (95), с. 134-140.

17. Павелків, К.М., 2019. Пілотаже дослідження ролі іншомовної компетентності у соціальній сфері. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки* / ред. кол.: В.Ф. Черкасов, В.В. Радул, Н.С. Савченко та ін. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, вип. 178, с. 144-148.

18. Павелків, К.М., 2019. Іншомовна комунікативна компетентність майбутніх фахівців соціальної сфери: структура та зміст. *Іноватика у вихованні*: зб. наук. праць / упоряд. О.Б. Петренко; ред. кол.: О.Б. Петренко, Т.С. Ціпан, Н.М. Гринько та ін. Рівне: РДГУ, вип. 9, с. 193-202.

19. Павелків, К.М., 2019. Теоретичні засади іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери в Європейському освітньому просторі. *Педагогічний часопис Волині*, № 2 (13), с. 137-144.

20. Павелків, К.М., 2019. Теоретико-прикладні конструкти іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери в Європейському освітньому просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*: зб. наук. праць / за наук. ред. акад. В.І. Бондаря. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, вип. 30, с. 135-140.

21. Павелків, К.М., 2019. Ретроспективний аналіз підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в Україні. *Наукові записки*: зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, вип. СХХХХІІІ (143), с. 155-164.

22. Павелків, К.М., 2018. Іншомовна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери як актуальна наукова проблема. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. Warsaw: RS Global Sp. z O.O., 9 (13), p. 21-25. DOI: 10.31435/rsglobal_ijitss.

23. Павелків, К.М., 2018. Competence approach to foreign language training of future specialists of social sphere. *Proceedings of the Third International Conference of European Academy of Science*. Bonn, Germany, p. 121-122.

24. Павелків, К.М., 2019. Концепт «соціальне» як філософська основа іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери. *S World Journal – Svishtov*. Bulgaria: SWorld and D.A. Tsenov Academy of Economics, vol. 2, part 3, (October), p. 13-24.

25. Павелків, К.М., 2019. Дослідження мотиваційного критерію іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Science Review*. Warsaw: RS Global Sp. z O.O., № 8 (25), p. 30-33.

26. Павелків, К.М., 2019. Діяльнісно-поведінковий компонент іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. *East European Science Journal*. Warsaw, Poland, № 11 (51), part 8, p. 55-61.

27. Павелків, К.М., 2019. Рівні іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. *International Journal of Innovative Technologies in Social Sciences*. Warsaw: RS Global Sp. Z O.O, № 8 (20), p. 16-20.

28. Павелків, К.М., 2019. Методична система іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Modern engineering and innovative technologies*. Karlsruhe, Germany, № 10, part 3, p. 19-27.

29. Павелків, К.М., 2019. Інструментальний компонент методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Vancouver, Canada, p. 306-314.

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

30. Павелків, К.М., 2015. *Ділова англійська мова* [метод. посіб. з курсу «Ділова англійська мова» для студентів 5 курсу факультету документальних комунікацій та менеджменту]. Рівне: РДГУ, 65 с.

31. *English for Professional Purposes: Social Work (Англійська мова за професійним спрямуванням для студентів спеціальності «Соціальна робота», освітнього ступеня бакалавр)* [навч.-метод. посіб.], 2019 / уклад. К.М. Павелків. Рівне: РДГУ, 85 с.

32. *English for Master Students (Social Work) (Англійська мова для магістрів спеціальності «Соціальна робота»)* [навч.-метод. посіб.], 2019 / уклад. К.М. Павелків. Рівне: РДГУ, 68 с.

33. Павелків, К.М., 2019. *Методичні рекомендації для вступників щодо складання єдиного вступного іспиту з іноземної мови* [навчально-методичні рекомендації] / уклад. К.М. Павелків. Рівне: РДГУ, 71 с.

34. Павелків, К.М., 2015. Дистанційне навчання іноземної мови для немовних спеціальностей у вищій школі. *Актуальні проблеми філології та*

методики викладання гуманітарних дисциплін: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць. Рівне: РДГУ, с. 94-98.

35. Павелків, К.М., 2016. Психолого-педагогічні умови вивчення іноземної мови на немовних спеціальностях у вищій школі. *Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць. Рівне: РДГУ, с. 40-43.*

36. Павелків, К.М., 2017. Прямий метод як один із компонентів успішного вивчення іноземної мови на немовних факультетах ВНЗ. *Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць. Рівне: РДГУ, с. 27-30.*

37. Павелків, К.М., 2019. Іншомовна підготовка фахівців соціальної сфери в країнах Європи. Сучасний рух науки: тези доп. VI міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 4-5 квіт. 2019 р. Дніпро, с. 836-840.

38. Павелків, К.М. 2019 Іншомовне кейс-навчання майбутніх фахівців соціальної сфери. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти: зб. наук. доп. / за заг. ред. д.пед.н, доц. каф. теорії і методики дошк. освіти Ю.А. Руденко. Одеса: Бондаренко М.О., с. 225-228.*

39. Павелків, К.М., 2019. Іншомовна професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери як педагогічна проблема. *Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери: матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару (м. Умань, 25 квіт. 2019 р.) / [ред. кол.: Коляда Н.М. та ін.]. Умань: Візаві., с. 87-90.*

40. Павелків, К.М., 2019. Рівні сформованості особистого ставлення студентів до побудови кар'єри у соціальній сфері. *Соціокультурологічні та психолого-педагогічні аспекти становлення особистості в сучасному суспільстві: тенденції і перспективи: матеріали I Міжнар. конференції пам'яті Володимира Костіва (м. Івано-Франківськ, 23 груд. 2019 р.). Івано-Франківськ: НАІР, с. 118-121.*

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дослідження

41. Павелків, К.М., 2015. Рефлексивна культура майбутнього вчителя філолога. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. Чернівці: Чернів. нац. у-т, вип. 749, с. 150-158.*

42. Павелків, К.М., 2016. Можливості Інтернету в організації взаємодії сім'ї і школи. *Інноватика у вихованні*: зб. наук. праць. Рівне: РДГУ, вип. 4, с. 192-200.

АНОТАЦІЇ

Павелків К.М. Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2020.

У дисертації здійснено теоретико-методологічний аналіз іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на загальнофілософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та прикладному рівнях; визначено сутність концептів «іншомовність» та «соціальне».

Охарактеризовано концепцію та зміст професійної підготовки сучасних фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету, а також концепцію побудови методичної системи іншомовної підготовки названих фахівців; спроектовано зміст та структуру методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах університету. Визначено критерії та рівні, обґрунтовано педагогічні умови іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери (орієнтованість на індивідуальну мотивацію професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; узгодженість процесу професійної підготовки з соціальними запитами та актуальними тенденціями; забезпечення міждисциплінарності у процесі іншомовної підготовки в університеті; використання індивідуальної траєкторії навчання студентами іноземної мови з урахуванням планів молоді щодо побудови кар'єри; включення неформального освітнього компоненту у процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери).

Уточнено сутність і структуру іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери; сучасні моделі та технології підготовки фахівців соціальної сфери у ЗВО. Обґрунтовано й апробовано ефективні форми й методи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Ключові слова: майбутні фахівці соціальної сфери, іншомовність, іншомовна підготовка, теоретико-методологічні засади, педагогічні умови, методична система, освітнє середовище, університет.

Павелкив К.М. Теоретические и методические основы иноязычной подготовки будущих специалистов социальной сферы в условиях образовательной среды университета. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, 2020.

В диссертации осуществлен теоретико-методологический анализ иноязычной подготовки будущих специалистов социальной сферы на общефилософском, общенаучном, конкретно-научном и прикладном уровнях; определена сущность концептов «иноязычность» и «социальное».

Охарактеризована концепция и содержание профессиональной подготовки современных специалистов социальной сферы в условиях образовательной среды университета, а также концепция построения методической системы иноязычной подготовки указанных специалистов; спроектированы содержание и структура методической системы иноязычной подготовки будущих специалистов социальной сферы в условиях университета; определены критерии и уровни, обоснованы педагогические условия иноязычной подготовки будущих специалистов социальной сферы в условиях университета (ориентированность на индивидуальную мотивацию профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы; согласованность процесса профессиональной подготовки с социальными запросами и актуальными тенденциями; обеспечение междисциплинарности в процессе иноязычной подготовки в университете; использование индивидуальной траектории обучения студентами иностранного языка с учетом планов молодежи относительно построения карьеры; включение неформального образовательного компонента в процесс профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы).

Конкретизирована сущность и структура иноязычной компетентности будущих специалистов социальной сферы; современные модели и технологии подготовки специалистов социальной сферы в ЗВО. Обоснованы и апробированы технологии, формы и методы иноязычной подготовки будущих специалистов социальной сферы.

Ключевые слова: будущие специалисты социальной сферы, иноязычность, иноязычная подготовка, теоретико-методологические основы, педагогические условия, методическая система, образовательная среда, университет.

Pavelkiv K.M. Theoretical and methodical principles of foreign language training of future specialists in social sphere in educational environment of the university. – Manuscript.

Thesis for obtaining Doctor of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Zhytomyr Ivan Franko State University, 2020.

The dissertation presents theoretical and methodological analysis of foreign language training of future specialists in social sphere at general philosophic, general scientific, specifically scientific, applied levels. The essence and the content of the concepts «foreign language speaking» and «social» in the context of the problem of foreign language communicative competence formation of future specialists in social sphere in educational environment of the university are determined.

It is proved that foreign language training of future specialists in social sphere in conditions of globalization acquires standardization, based on the complex of pluralism, linguistic relativism and complementarity principles. The research discovers that on the concept level foreign language training of future specialists in social sphere in Ukraine is considered in several basic contexts – general social, general scientific, social and group, individual and personal.

In the research the structure of foreign language competence of future specialists in social sphere in educational environment of the university is presented on the basis of *competence* (considers different competences as parts of foreign language communicative competence) and *functional* (every component has its own meaning according to the processes providing it) approaches. That gives the possibility to identify the following components of the competence: motivational and axiological, cognitive, activity and methodical, reflexive and evaluative.

The concept and the content of professional training of modern social sphere specialists in educational environment of the university as well as the concept of methodical system construction of foreign language training of future specialists in social sphere are characterized. The content and the structure of the methodical system of foreign language training of future specialists in social sphere at the university are designed in unity of the following components: *purpose-oriented* (the taxonomy of goals of foreign language training of social sphere specialists), *content* (the content of foreign language training of social sphere specialists), *tool* (a complex of the most effective forms and methods of foreign language teaching), *methodological* (the essence of the key values of the profession of social pedagogue / social worker in European educational and professional environment taking into account the basic concepts), *control and evaluation* (the complex of control and evaluation methods of foreign

language training of social sphere specialists and possibility of integral monitoring the level of foreign language competence formation of the students). The criteria (activity, cognitive, communicative, socio-cultural, personal, reflexive, motivational, practical) and levels (high, sufficient, average, low) of foreign language competence of the mentioned above specialists are determined. Pedagogical conditions of foreign language training of future specialists in social sphere in educational environment of the university are grounded (focus on individual motivation of professional training of future specialists in social sphere; consistency of the professional training process and social demands and current trends; providing interdisciplinary in the process of foreign language training at the university; use of individual trajectory of foreign language learning by students taking into account the youth path for career building; inclusion in the professional training process of future specialists in social sphere the informal educational component).

The research specifies the essence and the structure of foreign language competence of future specialists in social sphere; modern models and technologies of specialists' training in higher educational establishments. Effective forms and methods of foreign language training of future specialists in social sphere are substantiated and tested.

Key words: future specialists in social sphere, foreign language speaking, foreign language training, theoretical and methodological principles, pedagogical conditions, methodical system, educational environment, university.